

ƏSİR DÜŞƏRGƏSİ

“Avtomatın qundağı ilə vurdular, düşdüm meyitin üstüne...”

(Əvvəli ötən sayımızda)

II hissədə:

- Mən yanıb ölmək istəmirəm... Mən boğula bilmirəm... Çıxaq..

- Sən get, mən düşmən əlinə düşməkdənsə boğulmaq, yanıb kül olmaq istəyirəm...

- Alovun içindən çıxanda üstümə nəsə atdırılar, ilk zərbədən yixildim...

- Meyitlər lazımlı deyil, qadınları atın maşına, tərpənək, “OMON”çular gəlir...

II hissə

Ermənilər hər qarışına bələd ol-duşları kənddə döyüşərək harasa sığınmaq asan deyildi. Ona görə də evi tərk etmədən döyüşmək qərarına gəldilər. Qızığın döyüş başladı.

Fazılə xanım 27 il sonra o döyüyü bugünkü kimi xatırlayır:

- Üç yüzə yaxın silahlıya qarşı var qüvvəmizlə müqavimət göstərirdik. Mən birinci mərtəbədə idim, həyat yoldaşım isə Kazım Məmmədovla ikinci mərtəbədən döyüşürdülər. Mən o qədər atəş səsinin içində bütün ruhumla, varlığımıla ikinci mərtəbəni dinləyir, orada nələr baş verdiyini özüm üçün aydınlaşdırmağa çalı-şır-dim. Qəfil hiss etdim ki, atışma dayandı...

- Silahlar susdu?

- Yox, döyüş davam edirdi. Evin pəncərələrinin bütün şüşələri sınb tökülmüşdü. Bizim yanımızdakı milislər bacardıqları qədər müdafiə olunurdular, ermənilər isə durmadan evi atəşə tuturdular. Amma orada... yuxarıda... yoldaşım ilə olan hissədə atəşin susduğunu hiss edib, sarsıldı... Qulağım orada idi, hiss etdim ki, əlbəyaxa oldular... Bir neçə dəqiqə sonra əlbəyaxa döyüş də dayandı... və... sakitlik çökdü...

- Siz olduğunuz yərə güllələr yağdırdı və sakitlik...

- Bəli... Baxmayaraq ki, dörd tərifimdən güllələr keçirdi, ancaq o sükütə bütün varlığımı həss edirdim... Çünkü artıq orada... yuxarda... onun silahi susmuşdu... Həmin vaxtı başa düşdüm ki, hər şey bitdi...

- Hərəkət etmək, yuxarı qalxmaq imkanınız var idi?

- Yox... Ermenilər evin həndəvərində səra ilə düzülüb, dayanmadan atırdılar... Birdən fit səsinə oxşar səs gəldi, içəriyə qara nəsə atırdılar... Ətraf bir anlıq qaraldı və özümü çox yüngül həss etdim... Sonralar başa düşdüm ki, bu, qaz qumbarası imiş... Adamı keyləşdirir...

- Yanınızda kim var idi?

- Müşkünazla ikimiz bir yerdə idik. Yanımızda onun həyat yoldaşı Yolcu, milislərdən Şükürələ Elçin və Bəhrəm dayı...

Bəhrəm dayının 60 yaşı olardı. Bir neçə ay önce hamı kimi o da ailəsi ilə birlilikdə bu kəndə köçmüş, bir müddət sonra həyatın onlara hazırladığı sürprizləri görüb, kəndi tərk etmişdi. Amma bu hələ son deyildi, elə bu axşam evində unutduğu sənədlərin arxasında kəndə qayıtmışdı. Lələ köçüb yurdu qalan kənddə cəmi iki evdən işıq gəldi... Yaxınlaşanda xəbər tutmuşdu ki, milis də, könüllü də, sakın də - kənddə kim varsa, bu iki evdə məskunlaşıb, əl-ələ verib, yaşayır. Kənd suyu sovulmuş dəyirmanı oxşayırı, Bəhrəm dayı burada qala bilməzdi, onun təsəvvürlərindən kəndin küçələrini insan bəzəyir, həyətlərdən uşaq səsi ucalırı. Kimsəsiz də kənd olar?

Ağsaqqal sənədlərini tapıb, geri qayıdacəddi. Amma yola çıxməq üçün səhəri gözləməliydi. Bir gecə bu kimsəsiz kənddə gecələməli və öyrənməliydi ki, torpaq insanların sayından asılı olmayaraq doğmadır! Kənd kimsəsiz olsa da vətəndir!

Axşamüstü kənddə üçüncü evdən işıq gəldiyini görən Akif Bəhrəm dayını özləri olan evə dəvət etdi. Çox abırlı adam olan Bəhrəm əvvəl utandısa da, Akif etiraz etdi:

- Biz burada bir ailənin üzvüyük! Bir yerde yaşayır, bir süfrənin başında oyləşirik. Bu axşam süfrəmizin başında oyləşməsəniz, kimsə əlini çörəyə uzatmayacaq!

- Bəhrəm dayının silahi var idi?

- Yox, ancaq artıq bizimkilərin də gülləsi tükənmişdi... Məndən qabaqda Şükür dayanmışdı...

- Şükür nə qədər ki, onlar evə girmeyiblər, biz buradan çıxmaliyiq...

- Tələsmə, Fazılə! Gözlə, qoy mən əvvəlcə bayırdakı vəziyyəti aydınlaşdırıram...

- Bunu demişdi ki, Şükürə güllə dəydi, yixildi... Onu arxadan qucaqladım ki, “Şükür, Şükür, qadan alım, nə oldu?” Şükürdən cavab gəlməmiş, Elçin yixildi... Səslədim, o da hay vermədi... Həmin dəqiqliq nə ilə atıldırsa, taxta qapı yanınaqbaşladı. Bir anın içində pəncərə də, tavan da alıdı! Qaldım alovun içində... Yuxarıdan da heç bir səs gəlmir...

- Şükürələ Elçinə güllə dəydi... Bəs Yolcu ilə həyat yoldaşı?

- Onlar çıxdılar...

- Yanan qapıdan çıxməq olurdu?

- Onlar çıxanda hə. Arxalarınca qapının çərçivəsi yanıb yərə töküldü və yolu bağladı. Bəhrəm dayı ilə ikimiz qaldıq... Gördüm ki, artıq böğürlərim...

- Bəhrəm dayı, mən yanıb ölmək istəmirəm... Mən boğula bilmirəm... Gəl, çıxaq burdan...

- Sən get, qızım, mən düşmən əlinə düşməkdənsə boğulmaq, yanıb kül olmaq istəyirəm...

- Onsuz da buradan çıxan kimi bizi güllələyəcəklər! Yanıb ölməyek...

- Sən çox yaxşı adamsan, qızım! Allah səni körpələrinə bağışlasın, get...

- Bəhrəm dayı! Bu alovun çölündə məni azadlıq yox, ölüm gözləyir... Gəl, çıxaq çöldə ölək...

- Taleyimdəm hara qaçacağam ki? Məni bu kəndə qismətim gətirib, qızım! Çıxbı getmişdim, bir günlük təsadüf geri qaytardı... Məhz burada, bu kənddə ölmək üçün... Mən taleyimə etiraz etməyə-

cəyəm! Elə içəridə qalıb, yanıb, ölmək istəyirəm. Amma sən çıx, bala. Yolun açıq olsun...

- Olduğumuz otaq kiçik idi, hər tərəfdən də alov qarsırdı... Daha düşünməyə, gözləməyə vaxt yox idi. Gördüm, Bəhrəm dayı da gələsi deyil... Düşündüm ki, çıxan kimi qaçmağa başlayım, yəqin ki, arxadan vuracaqlar... Sonuncu dəfə yuxarıya, Akifgilin döyüdüyü otağa qulaq kəsilib, o sakitliyi dinləyib, özümü yanan qapiya doğru atdım... və... üstüm alıdı...

- Əynninizdə nə var idi?

- Mülkü geyimdə idim, üstdən də hərbi görəkçə geyinmişdim. Yəni yerimək, yüyürmək asan idi... Boz ətəyim var idi, ayağında isə üstü iplə möhkəm bağlanan “salamandra” ayaqqabılarım... Elə birinci o yanmağa başladı...

- Və siz yanan ayaqqabılarla planlaşdırığınız kimi qaçmağa başladınız...

- Heç beş metr uzaqlaşa bilmədim... Alovun içindən çıxanda üstümə nəsə atıdlar ki, yanmayım, dırı tutsunlar... Üzümdən möhkəm sillə vurdular... yixildim... və elə yerdəcə üstümə tökülib təpikləməyə başladılar... Cəkim o qədər də yüngül deyildi, lakin onların təpiyinin qabağında futbol topu kimi o yan-bu yana atılırdı... Beləcə, mənimlə sanki futbol oynadılar... Sonra gödəkçəmdən tutub, maşının yanına apardılar... Maşına çatanda gördüm ki, Yolcu xırıldırı... qulaqlarını kəsmişdilər... Ermənilər dedi ki, Müşkünazla mən Yolçunu qaldırıb maşına qoyaq... Bizim ona gücümüz çatmadı axı...

- Hansı dildə danışındılar?

- Bizimlə Azərbaycan, öz aralarında isə erməni dilində. Mən paytaxtda, nənəmin yanında böyümüşdüm deyə erməni dilini təmiz bilirdim. Gördüm biri o birinə deyir ki, neynirik onu aparıb? Vur, ölsün, qadınları götür, bəsimizdir! Bunlar öz aralarında danışanda mən ətrafa göz gəzdirdim, gördüm ki, sağ tərəfə bir az qəsam, oradan dərəyə yuvarlana biləcəyəm. Yəni oradan özümü atsam, mütləq mənə nə isə olacaq. Ancaq çatmadı... Elə 3-4 metr qaçmışdım ki, arxadan təpiklə vurub, yixdilar... Yenidən maşının yanına qaytardılar...

- Nə maşını idи?

- Hərbi maşın idи - “QAZ 66” yüksək avtomobili. İçində də ratsiya ilə ermənicə deyirdilər ki, tez olun, çıxın ordan, aşağıdan gələn var. Bunlar soruştular ki, gələnlər kimdir? Cavab verdilər ki, bizimkilər də ola bilər, amma böyük ehtimalla türklərdir! Meyitlər lazımlı deyil, siz qadınları götürüb, təcili kəndi tərk edin, ola bilsin “OMON”çular gelir...! Bizi tələm-tələsik maşına atıdlar.

- Müşkünazla sizdən başqa maşında kim var idi?

- Maşının üstündə 5-6 erməni var idi, hamısı da saqqallı. Mən hamısını ləhcəsindən tanıyırdım, Qarabağ erməniləri deyildilər, Ermənistandan gələn ermənilər idi. Maşındakı ermənilərdən ikisi yaralı idi, biri ölmüşdü, o birisi isə can verirdi... Üzü yarıya qədər açıq idi, saqqalı, əti yanmışdı... Üzü bir az yaşla, bir az sariya çalır, gözləri yumlu idi, su isteyirdi... Yanında olan kişilər isə ağlayırdı... Ağlayanların arasından birini tanıdım, adı Karo idi...

Bir müddət əvvəl Karo bu kəndə rus komendantın müşayiəti ilə gəlmişdi:

- Kəndi tərk edərkən sənədləri evdə qalıb, onları götürməyə gəlib, mane olmayı!

- Sən axı sənədlərini qoyub gedən adamı oxşamırsan... - Fazılə təəccübünü gizlətməyərək, rus dilində Karodan soruştı.

- Niye elə deyirsin, biz də evimizdə qəflətən çıxdıq...

- Sən burası başqa şey üçün gəlmisən...

- Gəl, dalaşmayaq...

- Dalaşmağa siz başlamışınız...

- Biz neyləmişdik? Kəndimizdə oturmuşduq və siz türklər bizi buradan qovdunuz...

- Siz heç bilirsiniz mən haradan gelmişəm? Mənim kimi iki yüz min azərbaycanlı Ermənistandan çıxartmışınız... Ata-baba yurdumuzdan didərgin salmışınız! Əvvəlcə siz bizi qovsunuz...

- Heç olmasa biz ikimiz indi burada dil təpə bilərik ki, dalaşmayaq?

Kənddə dolaşan itin Karoya yaxınlaşması onların dialoqunu yarımcıq kesmişdi. It qabaq ayaqlarını qaldırıb Karonun sinəsinə qoyaraq, dili ilə onun üzünü yalamaga başlamışdı...

- Ən sevdiyim heyvan at ilə itdir, lakin o iti heç vaxt sevmirdim. O da bunu hiss etmişdi, hətta bir neçə dəfə üstümə də atılmışdı. Sanki duyarlı ki, mən onu düşmən gözündə görürəm. Bir neçə dəfə də Yolçuya demişdim ki, gəl, bu iti ölürek. Düşmən itdir... It isə çox sadıq heyvandır... Ondan bize hər təhlükə gələ bilər... Həmin günü məlum oldu ki, Karonun itidir, özü gedəndə itini aparmayıb...

- İtin sahibinin gəlisi duymasına Karonun reaksiyası necə oldu?

- O səhnəni görmək lazım idi... İt üzünü yaladıqca Karonun gözləri dolurdu... Başını tumarlayıb, qulağına nə isə deyirdi... Bəlkə də deyirmiş ki, “gözə, geləcəyəm... Tezliklə yanına qayıdaqam...”

- Həmin gün iti özü ilə aparmadı?

- Həmin günü yox, amma sonra bilmərəm. Bir neçə maşın idi, biz olan maşında meyit var idi, iti orda aparmazdilar...

- Bəs sizgi girov götürəndə Karo sizinle necə davrandı? Axı artıq tanış idiniz...

- Mən onu maşının yanında görəndə dedim ki, “bəs deyirdin gəl, dalaşmayaq! Axı davani siz edirsiniz...” O erməni döyüşüldən qorxurdu, acıqlandı ki, “Mənimlə danışma, görən olar!”

- Belə çıxır ki, Yerevan erməniləri Qarabağ ermənilərdən məhz ərazini tanıldıqları üçün istifadə edilmişlər...

- Bəli, mən gördüm ki, Karo onlardan çox çəkinirdi!

- Yaralanmışdı?

- Yox, sağ-salamat idi. Maşından görünməyim deyə ciyinimdən aşağı basmışdilar, avtomobil yola düşəndə boylandım görüm bizimkilər gəlir...? Avtomatın qundağı ilə boynumun arxasından vurdular, düşdüm meyitin üstüne. Sonra da xeyli təpiklədilər ki, sən bizim meyiti murdarladın... Sonra da çəkmələri ilə barmaqlarını əzdilər... Qəribədir ki, o qədər döyülməyin qarşısında ağrı hissələr... Maşın üzü yuxarı qalxanda gördüm ki, bizim postdan əsər-əlamət yoxdur... Deməli, hamını... hamını öldürmədülər... Sağ qalan yalnız biz idik, bizi də əsir aparırdılar... Kişiləri qətlə yetirib, qadınları saxlamışdilar...

ƏSİR DÜŞƏRGƏSİ

“Özümü tualetə atıb boğulmaq yeganə xilas yolu idi...”

(Əvvəli ötən sayalarımızda)

III hissədə:

- Yun kolqotkası yanıb, baldırına yapışmış, açıq topuqlarında palçıq, qan və ət bir-birinə qarışmışdı... və ən dəhşətli o idi ki, heç nə hiss etmirdi! Ümumiyyətlə, bədənini hiss etmirdi...

- İndi darisqal, taxta tualetin ortasındaki kiçik dəlikdən nəcislə dolu quyuya atılıb boğulmaq qadının yeganə xilas yolu idi...

III hissə

- O biri qadınla necə davranırdılar?
- Onu çox incitmirdilər, çünki tabe olurdu...

- Ümumi halı necə idi?

- Heç nə olmamışdı. Jaketini qucağına basıb, ağlayırdı. Həm də o, mülkü paltarda idi. Nə silahdan istifadə etməyi bacarıır, nə də can atırı...

- Erməni dilini necə, bilirdi?

- Yox, bilmirdi. Biz Hadruta çatanda aşağıdan atışma səsi gəlirdi, başa düşdüm ki, artıq bizimkilər çatıblar... Biz də çatıq Hadrutun girəcəyinə... Bura yaşayış məntəqəsi idi. Ermənilər qadınlı-kişili maşına hücum etdilər. Bir kişi maşına qalxıb, boynumun arxasından tutub necə vurdusa, yerimdə çevrildim... 2-3 dəqiqə belə döyüldüm... Maşını tez sürdülər ki, ola bilsin aşağıdakılardan kəndi azad edib, Hadruta qədər irəliləsinlər...

Və gördüyü ilk əsir düşərgəsini təsvir edir:

- Yaşayış yeri deyildi, daha çox seksi xatırladırdı... İkimərtəbəli yer idi, danışqlardan hiss edirdim ki, ikinci mərtəbədə qərargahları yerləşir. Onların rəhbər adlandırdıqları adam yuxarıdan düşüb gəlirdi. Sıra olmayanlar da ora qalxıb-düşürdülər... Azərbaycanca təmiz danişan yerli ermənilər gəlib başlayırdılar ki, “Qarabağ bizimdir!” Mənən əzmək, psixoloji basqı... Və döyülmək...

- Döyrəkən adətən nədən istifadə edirdilər?

- Heç nədən istifadə etmirdilər, ancaq yumruq, təpik və... qaldırıb, yərə çırpmaq... Vüsalə, qızım, qadını döymək asandır. Axi biz əlbəyaxa döyüş növlərini də bilmirik ki, bədəni möhkəmliyədək, zərbələr qarşısında müvəzinətimizi saxlayaq... Qadın bir şillədən, təpikdən yərə yixila bilir... Amma onu mütləq demək istəyirəm ki, zərbələr qarşısında nə qədər bürdəsəm, yixısam da, ağrı hiss etmirdim... Gərginlikdən idi...

- Burada necə, ikinizə də eyni yanaşındılar?

- Ona bir neçə şillə vurur, məni isə möhkəm döyürdülər... Mən düşmən qarşısında özümü sindirmir, sakit dayanırdım. O isə yüksək səslə ağlayırdı. Ermənilər də bir neçə şillə vurub, “ağlayıb zəhləmizi tökmə”, deyirdilər. Onlar “biz sənin səsinə əsəbiləşirik, özün üçün səssiz ağla” deyəndən sonra isə o, ümumiyyətlə, bərkədən ağlamadı. Ermənilər də onu mənə göstərib deyirdilər ki, “ay fahişə, görürsən o qadın sakitcə oturub öz gününə ağlayır. Sən isə “sterva” fahişəsen! Bu günündə də gözündən yaş çıxmır, hələ bizimlə söz də gülösdirirsən! Niyə dillənmirsən?” Nə sorusurdularsa, Müşkünaz dərhal cavab verdi. Mənim “bilmirəm” dediyim

suallara da cavablandırırdı. Onlar da təsdiqini məndən istəyirdilər, görmədiyimi, xəbərim olmadığını deyirdim... Gizlətdiyimi başa düşüb, döyük, işgəncə verirdilər...

Yayda ermənilər kəndə hücum edəndə onlardan bir nəfər ağır yaralı biz tərəfdə qalmışdı, sonra vəfat etdi... Beş nəfərimizi öldürmüdüdər deyə biz də acıqlı idik... Bir oğlan gəlib həmin yaralını soruşdu, əmim oğlu, harada dəfn eləmisiniz, gedib çıxardıb, gətirmək isteyirəm dedi... Mən onun harada dəfn edildiyini də dəqiq bilir, amma susurdum. Susanda, “bilmirəm,

- Yox, bir dəfə də cavan gəlin geldi...

* * *

- Ey, türk fahişəsi, bilirsən bu kimdir?

- Hardan bilim?

- Sənin ərinin öldürüyü erməninin arvadıdır! Maşında səninlə gələn meyitin! Onun dörd körpəsi yetim qalıb. İndi o sənin gözünün içində baxmağa gəlib! Əger sənin az da olsa vicdanın varsa, xəcalət çəkəcəksən ki, ərin onun övladlarını yetim qoyub...

- Axi mənim ərim bulvarda gəzmir! O da ölüb... Mənim övladlarımın da

- Biz bu murdar türklərlə nə qədər bir yerdə gedəcəyik? Gəl, ikisini də öldürək!

- Mən xeyli türk öldürmişəm, siyahım genişdir! – sürücü cavab verdi:

- Səndə isə azdır! Sən öldür ki, sənin aktivinə yazılınsın...

- Əla jestdir! Bunu unutmayacağam! Cox sağ ol!

- Amma bax ha, qanları ilə maşını murdarlayacaqlar! Sonra təmizləyəcəksən?

- Ə yox bir! Kimdir maşını təmizləyən?!?

- Onda yaxşısı budur qapını aç, “atıl” əmri ver, ya da özün itələ! Sonra da vur...

- Sən nə danışırsan? Kolonu aparan ruslardır! Özləri tapşırıb ki, içəridə nə isteyirsiniz edin, amma yolda, görünən yerdə heç nə etməyin! Kimsə bilməməlidir ki, rus maşınınında girov var!

* * *

- O vaxt Mardakert idi...

- Ağdırə...

- Bəli. Bizi ora gətirdilər. Kəndin kənarında bir otaq idi... O vaxtlar kəndlərdə üstündə oturmaq üçün taxt düzəldirdilər...

- Taxtadan... Üstünə də mütəkkələr, döşəkçələr düzürdülər?

- Hə, hə, bax, ondan! Otaqda bir o taxtdan, bir də böyük stoldan başqa heç nə yox idi! Ümumiyyətlə, yaşayış yeri deyildi... Mən tez-tez tualetə getmək istədim... Onlar da əsəbiləşirdilər ki, bu yemir, içmir, elə hey tualeta getmək istəyir...

- İcazə verirdilər?

- Nəzarətlə aparrırdılar...

* * *

Nəzarət altında olsa da evdən çıxarılib həyətə tualetə aparılan Fazilə yeganə çıxış yolunu tualetə ev arasında olan məsafədə intihar üçün vasitələr axtarırdı. Kənarda qayalıq var idi, ancaq neçə metr qaçıb özünü ata bilirdi. Bunu əvvəller yoxlamışdı, ancaq dörd-beş metr uzaqlaşmağa imkan vermişdilər... İntihar üçün elə bir yer seçməli idi ki, son nəfəsinə mane olan olmasın...

Arxasında tualetin qapısını örtəndə yeganə çıxış yolunun məhz bura olduğu qərarına gəldi... İndi darisqal, taxta tualetin ortasındaki kiçik dəlikdən nəcislə dolu quyuya atılıb boğulmaq Fazilenin yeganə çıxış yolu idi...

09.05.2019

(Davamı var)

görmedim” deyəndə də amansızlıqla döyürdülər. Əmisi oğlunu axtaran erməni məni yerdən qaldırıb divara çırıldı, yixıldı, qaldırıb bir də... bir də çırıldı... Dayanmadan “meyit hardadır” deyə, soruşurdu... Sonra yerə atıb, təpiklədi... Bud hissədən təpikləyirdi, hətta əsirlidən qayıdanınan düz iki il sonra da orada düyünlər qalmışdı... Ağrısından o hissələrə toxuna bilmirdim...

- Yemək verirdilər?

- Su verirdilər, yanında da bir dilim çörək. Nə yeyirdim, nə də içirdim...

- Yalnız su və çörək? Başqa heç nə?

- Bir dəfə də suda bişmiş kartof verdilər. Yemədim, gətirib üstünə duz səpdiłər ki, ye! Yenə yemədim və həmin erməni nəzarəti dedi ki, özünü döydürmə, nə verirən yə, sizi axtarırlar, onsu da dəyişdirəcəklər... Ləhcəsindən gördüm ki, nə Qarabağ ermənisidir, nə də Yerevan...

* * *

- Sən deyəsən yerli deyilsən. Hardan gəlmisin?

- Orta Asiyada yaşayırdım, indi gəlmisəm...

- Yəqin hələ acıqlı vaxtin deyil...

- ...

Fazilənin fikirlərini gülüşü ilə təsdiqlədi...

- Niyə mənə yazığın gəlir?

- Çünkü sən qadınsan!

- Onda sən ya məni güllələ, ya da avtomatını ver, özümü öldürmə...

- Özünü şikəst eləmə! Ax-tarişdən, onsu da səni qaytaracaqlar...

* * *

- Düşündüm ki, yəqin mənə ümidi verir...

- Nə marağı var idi ki, sizə ümidi verirdi?

- Ola bilsin, içində hər şey ölməmişdi, düşünürdü ki, qadındır, günahı nədir ki?

- Orada elə ancaq döyüşçülər olurdu?

ataları ölüb, anaları əsir götürürlüb! Bəs mən sizin gözünüzün içində baxanda xəcalət çəkirsəniz??!

* * *

- Bu dəfə daha böyük amansızlıqla döyüldüm... İtələyib yixıdlar, sonra isə dəste ilə yiğiləb təpiklədilər... Sonra qadın erməni dilində dedi ki, “isteyirəm onun başı ərimin məzarı üstündə kəsilsin! Yalnız o zaman mənim ürəyim sakitləşəcək!” Kişilər “baş üstə!” deyəndən sonra qadın üzümə tüpürüb, getdi... Səhər açıldı, günortaya yaxın gəlib əmr etdilər:

* * *

- Qalxin!

Müşkünaz burnunu çəkərək yerindən qalxdı. Fazilə isə “yəqin dənənki meyiti dəfn edirlər” düşünərək, dikəldi. Nəhayət, dünəndən gözlədiyi son yetişmişdi. Yaxınlıqdakı iki qadın bir-biri ilə ermənicə piçıldırdı:

- Gərək bunu bir az adama oxşadıq, qurban olmaq üçün gözəl deyil!

- Hə, elə bil vəhşidir! İnsandan çox heyvana oxşayır! Ayağının ayaqqabısı da yoxdur...

Ösirlikdə olduğu gün yarım ərzində Fazilə ilk dəfə başını aşağı salıb, ayaqlarına baxdı... İlahi! Ayaqyalın idi! Yun kolqotkası yanıb, baldırına yapışmış, açıq topuqlarında palçıq, qan və ət bir-birinə qarışmışdı... və ən dəhşətli o idi ki, Fazilə heç nə hiss etmirdi! Ümumiyyətlə, bədənini hiss etmirdi... Ancaq ətrafda baş verənləri anlayırdı. Qadın istehza edirdi:

- Türkün canı cəhənnəmə! Bundan da pis günə qalsın! Türk fahişəsini nə qədər bəzəsən də, bundan artıq olası deyil!

Saat təxminən 11-12 radələrində onları həbsxana maşınınə mindirib, yola düşdülər. Yol boyu Fazilə susur, Müşkünaz içiñ-için ağlayır, onlara nəzarət edən iki nəfər erməni isə mübahisə edirdilər:

Vüsalə MSSMMSSDOVA